

ФІЛОСОФІЯ ТА ПОЛІТОЛОГІЯ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНОЇ КУЛЬТУРИ

ISSN 2663-0265 (print) ISSN 2663-0273 (online)

Journal home page: <https://fip.dp.ua/index.php/FIP>

МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ

Ігор Васильович Іщенко

Доктор політичних наук, завідувач кафедри міжнародних відносин, Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара, пр. Гагаріна 72, Дніпро, 49010, Україна
E-mail: iv.ishchenko@gmail.com,

Олена Миколаївна Башкеєва

Кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії, ДВНЗ «Український державний хіміко-технологічний університет», пр. Гагаріна 8, Дніпро, 49005, Україна
E-mail: olena.bashkeieva@gmail.com,

Ihor Ishchenko

DSc (Political Science), The Head of International Relations Department, Oles Honchar Dnipro National University, Gagarina ave., 72, Dnipro, 49010, Ukraine
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5799-7364>

Olena Bashkeieva

PhD (Philosophy), Assistant Professor, Ukrainian State University of Chemical-Technology, 8, Gagarin Av., Dnipro, 49005, Ukraine
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7029-2465>

УДК 327:001.8

ЕКСПЛНАЦІЙНІ МОЖЛИВОСТІ ТЕОРІЇ КОНСТРУКТИВІЗМУ В УМОВАХ ЗРОСТАННЯ НЕЛІНІЙНОСТІ СВІТОВОЇ СИСТЕМИ

Received 12 November 2021; revised 30 November 2021; accepted 10 December 2021

DOI: 10.15421/352126

Анотація

Автори досліджують конструктивізм з позиції його експланації процесів, що відбуваються у відносинах між країнами і з'ясовують можливості його практичного застосування у зовнішніх відносинах, зокрема України. Головною метою дослідження є: виявлення дійсних і потенційних можливостей теорії конструктивізму з інтерпретації змістовної динаміки сучасної міжнародної системи і відносин між її суб'єктами. Застосування класичних філософських і постнекласичних методів: діалектичного, структурно-системного та методологічні установки конструктивізму були використані у дослідженні проблеми. Новизна роботи в розкритті дослідницького потенціалу конструктивізму на сучасному етапі в добу поєднання кризових конфліктогенних чинників функціонування світової системи. На основі структурних елементів теорії конструктивізму – ідентичності, інтересів, ідей та дій стаття розкриває методологію побудови зовнішньополітичних рішень, на прикладі США, а також в реаліях України. Національна стратегія енергетичної безпеки потребує гнучкого реагування на нові виклики з позиції конструктивізму. Висновки вказують на умову, за якої інтерес може виникнути. Це можливо тоді, коли позиціонування країни та її образ конгруентні, до того ж, вони привабливі для зарубіжного партнера. Мистецтво дипломатії полягає в тому, щоб сформувати потрібний для міжнародних відносин образ, в якому позиціонування та інтереси гармонічно поєднані. Отже, з позиції конструктивізму ми можемо створити нову реальність, якщо переконаємо світову спільноту у своїй привабливості і заручимося підтримкою міжнародного співтовариства.

Ключові слова: *конструктивізм, ідентифікація, інтерес, дія, міжнародні відносини, актор.*

Constructivist Theoretical Explanatory Possibilities in the Conditions of Nonlinear World System

Abstract

The authors study constructivism from the standpoint of its explanatory processes in relations between countries and elucidate the possibilities of its practical application in foreign relations, in particular Ukraine. The main purpose of the study is to identify the real and potential possibilities of the theory of constructivism in the interpretation of the substantive dynamics of the modern international system and the relations between its subjects. Researchers used classical philosophical and post-classical methods: dialectical, structural-systemic

and methodological attitudes of constructivism. This methodology allowed to fully reveal the problem. The novelty of the work is that the authors managed to reveal the research potential of constructivism at the present stage in the age of a combination of crisis conflict factors that affect the functioning of the world system. The article reveals the methodology of constructing foreign policy decisions on the basis of structural elements of the theory of constructivism - identity, interests, ideas and actions. For this purpose, the authors cite examples of the United States as they build their relations with China. Researchers point to elements of political analysis that Ukraine lacks in order to make effective foreign policy decisions. After all, the national energy security strategy needs a flexible response to new challenges from the standpoint of constructivism. The conclusions indicate the condition under which the interest of an external international actor may arise. This is possible when the positioning of the country and its image are congruent, in addition, they are attractive to a foreign partner. The art of diplomacy is to form the necessary image for international relations, in which positioning and interests are harmoniously combined. So, we can create a new reality from the standpoint of constructivism if we convince the world community of our attractiveness and ensure the support of the international community.

Keywords: *constructivism, identification, interest, action, international relations, actor.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями.

Експланація міжнародних відносин насичена теоріями, і кожна з них під своїм кутом зору розглядає міжнародні інтеракції. Їх функціонування прямо і опосередковано залежить від кількості суб'єктів, взаємодіючих на міжнародній арені. Традиційне поле міжнародних відносин, обмежене здебільшого державами, сформувалась на тлі Вестфальської системи. Причому, ранжування держав за своєю впливовістю відбулося у другій половині XVII ст. З тих пір і аж до кінця першої половини XX ст. нація-держава, володіючи суверенітетом, диктувала свою волю у внутрішньому середовищі, поширюючи вплив на зовні. Тому міжнародна система розглядалась спрощено, переважно у статичній, превалюючій формі якої, що визначав перспективи майбутніх альянсів, виступала міць держави. Варто зазначити інтенції прихильників теорії реалізму, детермінуючими елементами якої виступають баланс сили та влади, пояснити існуючу модель міжнародних відносин саме цією теорією. Антиподом теорії реалізму стосовно конфліктності між державами виступає лібералістичний теоретичний підхід, адже його висновки з перспектив міжнародних відносин, пов'язані з мирною природою державних утворень. Згідно з цим підходом, держави здатні усі спірні питання вирішувати мирним шляхом, а отже війна – маргінальне явище, а ставлення до неї максимально негативне.

Вказані теорії не здатні врахувати динаміку світової системи, яка щодня змінюється, формуючи нові сенсоутворюючі зразки відносин між державами а також пояснити, чому країни, що мають діаметрально протилежні ідеологічні цінності, швидко перетворюються з ворогів на друзів, та невдовзі знову стають ворогами, як це трапилось після розділу Польщі між Німеччиною і Радянським Союзом. Крім того, жодна з традиційних теорій виявилась неспроможною пояснити розпад Радянського Союзу. Не здатні ці теорії пояснити, наприклад, чому маленькі острівні держави Тихого океану, зокрема Республіка Фіджі та інші, останніми роками пріоритети свого зовнішньополітичного співробітництва змінили та переорієнтувались з Австралії на Китай [Athaula 2020]. Теорія конструктивізму, заявлена до розгляду, якраз заповнює лакуни, утворені реалізмом і лібералізмом стосовно експланації сучасних міжнародних відносин. Вона враховує певний часовий відлік міжнародних подій, пов'язуючи їх з інтересами, цінностями та ідентифікаціями суб'єктів, що превалюють наразі. Тому варто дослідити наявні та потенційні можливості теорії конструктивізму щодо прогнозування динаміки розвитку світової системи, спираючись на притаманні їй наукові принципи та інші особливості, утворюючі її цілісність.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми.

Наукові праці, присвячені конструктивізму

му умовно можна поділити на дві категорії – зарубіжні та вітчизняні. Причому, враховуючи відносно нове обґрунтування цієї теорії, немає сенсу поділяти її розробників на історичні періоди. Оскільки розробка конструктивізму почалася на Заході, варто зазначити її провідних теоретиків, праці яких нами було використано у цій статті. Серед них: А.Вендт [Wendt 1999], С.Теус [Theys 2018], Х.Лакнер [Lackner 2014], А.Рентельн [Renteln 2013], С.Болл [Ball 2018], К.Огден [Ogden 2017], Лепід Й. [Lapid 1989], Вілдавські А. [Wildavsky 1994], Аятолла Рашид [Athalla 2020], Крісті К. і Рой Д. [Christie & Roy 2001]. Українські дослідники теж приєдналися до дискурсу у дусі конструктивізму. Дедалі більше зростає їх кількість наукових праць з цієї тематики і вочевидь не просто з цікавості, дана тематика як ніколи сьогодні актуальна для України, що має віднайти шлях до успішного зовнішнього партнерства, що відкриває позитивні перспективи її розвитку. Серед наших дослідників чимало тих що побічно використовує наукові засади конструктивізму у своїх працях. Серед них: І.Алексеєнко, В.Конопельський, М.Розумний, Т.Стародуб та ін. У найбільш концентрованому вигляді конструктивізм розглянув у своїй статті М.Кашук [Кашук 2012], рефлексія змісту якої позитивно вплинула на наше наукове осмислення. Попередні наукові дослідження розглядали міжнародні відносини у дусі конструктивізму, торкаючись лише окремих проблем, а дослідницький потенціал перспектив цієї теорії розглянуто недостатньо детально. Тож наша стаття заповнює цю нішу у дослідженнях конструктивістів.

Метою дослідження є: виявлення дійсних і потенційних можливостей теорії конструктивізму з інтерпретації змістовної динаміки сучасної міжнародної системи і відносин між її суб'єктами.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Розглянемо таку важливу проблему міжнародних відносин, як крос-культурні відносини між країнами. Вже декілька десятиліть ми є і свідками, і учасниками активної фази процесів глобалізації. Варто оцінити, наскільки можлива дифузія ліберальних цінностей

у суспільствах Сходу. Наприклад, як можна прокоментувати поширення універсальних людських цінностей, згідно Загальної декларації прав людини, ухваленої Генеральною Асамблеєю Організації Об'єднаних Націй у 1948 році. Адже права людини – це права з принципами, яких дотримується кожна людина незалежно від раси, статі, національності та походження. Визнання гідності, властивої всім членам людської сім'ї, а також рівних і невід'ємних прав є основою свободи, справедливості та миру. Однак, у наші дні універсальний договір про права людини ще не поділяється та розуміється всіма країнами; і риторика часто інтерпретується і маніпулюється для економічних, політичних інтересів і амбіцій однієї чи кількох держав.

Центральна дискусія полягає в тому, чи можуть у цьому суспільстві місцеві релігійні, культурні та політичні традиції визначати громадянські та політичні права, які мають його громадяни. З одного боку, деякі стверджують, що міжнародні закони та договори з прав людини створені для захисту інтересів окремих осіб, а не урядів і держави повинні служити цій меті, а не проводити кордони, що обмежують повні права людини своїх громадян. Однак, багато країн заперечували цю ідею і намагалися просувати культурний релятивізм у будь-якій формі, щоб захистити свою авторитарну державність. Крім того, люди критикують універсальність ідей та вимог прав людини, які перебувають під сильним впливом та регулюються демократичним Заходом [Renteln 2013]. Наприклад, ООН і ВООЗ засуджують проведення деяких медичних операцій стосовно жінок, вважаючи їх антигуманними і протиправними, хоча такі ж самі операції проводяться у косметичних салонах провідних західних країн і вважаються в багатьох випадках корисними [Ball 2018].

Тож, навряд чи потрібно бути сходознавцем, щоб зрозуміти спосіб як мінімізувати ці взаємні звинувачення та сприяти гармонізації міжнародних відносин, що ґрунтуються не на силовому компоненті запровадження своєї моделі суспільних відносин, а на врахуванні унікальності культурної складової міжнародних акторів. Цього можна досягти не тільки

на макрорівні, у свідомості політиків. Нам варто розуміти, що рано чи пізно, все ж доведеться готувати фахівців – виконавців, здатних на гармонійні крос-культурні відносини, які володіють не тільки мовою комунікантів з інших країн, – вони мають знати також їх історичні особливості, етнопсихологію, повсякденне буття, його співвідношення з нашим. Причому ці знання тільки тоді будуть затребуваними, коли вони проникатимуть в сутність цих стосунків. І про таку якість підготовки слід думати вже зараз, не відкладаючи на далеку перспективу.

Інший приклад можна знайти в книзі Крісті та Роя (2001) «Політика прав людини у Східній Азії» [Christie & Roy 2001]. Вони заявляють, що в Азії не існує окресленої історії «прав людини» у її західному контексті. Порівняно з багатими та винахідливими країнами Заходу, у країнах Азії чи інших країн третього світу люди мають інший набір ідей з погляду цінностей, прав та обов'язків. Крім того, відносно високий рівень злочинності, насильства, зловживання наркотиками та бездомності змусив повірити в те, що західна модель недоречна і є загрозою національній та соціальній безпеці в азіатських контекстах. Їхній опір універсальним правам людини створив напруженість у відносинах із західними державами. Захід, особливо Сполучені Штати, вже давно критикують Китай за обмеження громадянських та політичних прав свого народу, при цьому Китай випереджає більшість країн із середнього зростання доходів.

В останні роки навпаки, у зв'язку з тим, що глобалізація різко змінила світову динаміку, Захід також піддався критиці за неправильний порядок денний у роботі зі Сходом з питань прав людини. Антропогенні катастрофи в галузі прав людини в Ємені та Афганістані були спровоковані та підтримані урядом та збройними силами США в ім'я боротьби з тероризмом [Lackner 2014]. Відносини США, Китаю та Тайваню також є чудовими прикладами, що розкривають складність динаміки влади, прав людини, демократизації та зовнішньої політики. Розчарування Тайваню у зв'язку з його неповним міжнародним статусом і зростаючим усвідомленням демократії,

привело до суперечок із прагненням материкового Китаю до їхнього союзу та гармонії, але водночас економічна взаємозалежність Тайваню та необхідні людські контакти з материковим Китаєм щиро закликають до миру, рівноваги, співробітництва з обох сторін. Зовнішньо США відіграють важливу роль у впливі на відносини Тайваню, Китаю та США. Однак, Китай розглядає США як загрозу своєму режиму, і навпаки, США розглядають Китай як загрозу своїй демократії та неолібералістичному капіталізму, а також економічному, політичному та військовому пануванню. Ось чому це протистояння не має шансів зникнути у форматі ліберальної ідеології. В той же час, вже давно достовірно відомо, що у різних керівних документах, зокрема у Стратегії національної оборони Сполучених Штатів Америки положення, що сферою національних інтересів цієї країни є весь світ, а досягнення і реалізація цієї мети має відбуватись у спосіб створення зон нестабільності, особливо в авторитарних державах [U.S. Department of Defense 2018: 2]. За цієї, так би мовити, вершиною айсберга криється бажання супердержави діяти у дусі конструктивізму, оскільки США оголосила Китай своїм найбільшим опонентом. І ця заява пролунала від президента Дж. Байдена. Тоді як останній нещодавно провів переговори з лідером Китаю і запропонував йому розконсервувати на території Піднебесної ресурси нафти з тим, щоб обрушити ціни на нафту і тим самим вплинути на Росію. В ході переговорів американський президент заявив, що Сполучені Штати підтримують єдність Китаю і виступають проти державного суверенітету Тайваню [Байден 2021]. Як ми бачимо, з точки зору конструктивізму крок супердержави можна пояснити мотивацією до дії свого опонента, якого намагаються використати як вирішальну флуктуацію по відношенню до економічної та політичної системи Росії. Згадаємо, що аналогічна технологія вирішила долю колишнього Радянського Союзу, коли інший американський лідер Д. Рейган домовився зі Сходом про падіння ціни на нафту, і це виявилось вирішальним кроком, який спровокував економічну та політичну кризу в СРСР.

Конструктивістський аналіз міжнародної активності будь-яких країн ґрунтується на основних постулатах цієї теорії. Справа в тому, що колективна ідентичність, властива певним акторам відносин, спричиняє розглядати їх взаємодію як логічний висновок, побудований на цій ідентичності. В свою чергу, колективна ідентичність – це унікальне поєднання рольової ідентичності і типової ідентичності. Вона має причинну силу, адже може мотивувати акторів вирішувати інтереси інших, розглядати свою роль як засіб задоволення особистого інтересу, це дозволяє їм володіти альтруїзмом задля реалізації такого інтересу.

Наприклад, Китай має колективну ідентичність, спрямовану визнання верховенства і непорушності статусу правителя, що є відзеркаленням конфуціанської традиції не тільки в політиці, а й на побутовому рівні. Адже рольова ідентифікація є синкретичним елементом колективної ідентичності і ґрунтується на культурі народу. Вона поширюється на зовнішнє середовище – міжнародні відносини з іншими акторами. Типова ж ідентичність пов'язана із внутрішніми особливостями країни, представлена у таких показниках як зовнішній вигляд, поведінкові особливості, погляди, цінності, навички (наприклад, мова), знання, думки, досвід, історична подібність (наприклад, регіон чи місце народження) тощо [Ogden 2017]. Роль Китаю, що проєктується на його зовнішні зв'язки, позиціонується цією країною у якості захисника слабких держав, мирного співробітництва. Таке позиціонування супроводжується економічною експансією країни практично на усі регіони світу, що вступає у протиріччя з колективною ідентичністю Сполучених Штатів та їх позиціонуванням, яке проявляються у месіанської ролі поширення демократії та й звісно свого політичного, економічного домінування.

Відомий конструктивіст О.Вендт – один з ідейних творців цієї теорії, стверджує, що національні інтереси включають чотири об'єктивні інтереси: виживання, незалежність автономії, економічний добробут та колективну самооцінку [Wendt 1999: 235-237]. Крім того, Вендт проілюстрував, що дії акторів залежать від їхніх інтересів. Отже, згідно з конструкти-

візмом Вендта, дії акторів також перебувають під впливом спільних ідей. Раціоналізм розглядає ідентичність та інтерес як екзогенні фактори та константи. На відміну від цього, конструктивізм розглядає ідентичність і інтерес як ендегенні фактори, а саме як залежні змінні [Lapid 1989: 336]. Щоб прояснити стосунки між ідеєю, ідентичністю, інтересом та дією, Вендт розглянув теорію раціонального вибору як еталон. На основі цієї теорії існує цілеспрямоване рівняння: Бажання + Віра = Дія, де ідентичність належить вірі, а інтерес належить бажанням. З цього випливає, що ідентичність та інтерес спонукають міжнародних акторів до відносин у міжнародній системі. Вендт також пояснив, що ідентичність є запорукою інтересу, тому що актор не може знати, чого він хоче, поки не знає, хто він [Wildavsky 1994]. Інтерес і ідентичність також впливають один на одного. Без інтересу ідентичність не має мотиваційної сили; без ідентичності у інтересу немає напрямків поширення і розвитку [Wendt 1999: 231]. Відповідно до конструктивізму Вендта, ідентичність та інтереси складаються із загальних ідей і матеріальних сил у системі. Це означає, що загальні ідеї займають провідну роль [Там само: 138]. Ідентичність – запорука інтересу, при цьому вони впливають один на одного; вони спільно спричиняють дії. Тому ідея – основа дії. Потенціал конструктивізму закладений в аналітичних процедурах, пов'язаних з певними стратегіями сталого розвитку країн у системі міжнародних відносин. Однак, ухвалення рішень з певних питань, що сьогодні актуалізуються на тлі пандемії коронавірусу має здійснюватись із використанням і кількісних, і якісних методів діагностики політичної, економічної, соціальної, демографічної ситуації. Охарактеризуємо найбільш показово цей процес.

Наприклад, для України сьогодні, як ніколи актуальне питання енергетичної безпеки держави. Воно потребує системного вирішення. Адже прорахунки у прийнятті внутрішньо і зовнішньополітичних рішень у цій сфері руйнуватимуть і надалі нашу економіку, що неодмінно позначиться на соціальних умовах життя. Це лише один з прикладів гострої не-

обхідності ситуаційного аналізу, а їх можна навести чимало.

У свою чергу, міжнародна комунікація як атрибут міжнародних відносин має суб'єкт-суб'єктний характер. Схилити протилежну сторону на нашу користь, мотивувати до прийняття вигідного рішення сьогодні є надважливим завданням. Реалії сучасності демонструють деяку втрату актуальності політичної ідеології як перепони для розвитку міжнародних відносин. Особливо це характеризують міжнародні економічні відносини, зокрема в Європі. Економічні інтереси, по суті, викликають позиціонування країн у міжнародному просторі відносин. Воно сьогодні багато в чому відбувається у дусі конструктивізму.

У нестабільному, мінливому світі виникає можливість переоцінки, зміни сприйняття держав (ворог-суперник-друг). У цьому процесі ключову роль відіграє зміна позиціонування держав, їх ребрендинг. За останні роки ребрендинг був проведений в таких країнах, як Естонія, Литва, Швеція, Канада, Бутан, і багатьох інших [Брендинг стран 2018].

Отже, прийняття рішень в міжнародній політиці отожднюється з деякою технологією послідовних дій, в якій перший етап пов'язаний з ситуаційним аналізом. Вітчизняна зовнішня політика не позбавлена політичної доцільності, котра часто заважає приймати ефективні рішення. Державні законодавчі та виконавчі органи мають у своєму складі аналітичні структури, які відповідають за підготовку рішень. В силу корпоративного характеру ми не можемо зазирнути у політико-аналітичну «кухню» цих структур, однак, можемо припустити в чому сутність неефективних рішень. Як відомо, ситуаційний аналіз може будуватися на різних наукових підходах. Серед них: кількісний, якісний та змішаний.

Кількісний підхід у чистому вигляді конгруентний позитивізму, у відповідності до якого діють чіткі закони. Позитивісти спрощено ставляться до суспільних відносин, що, враховуючи нелінійний характер самої системи, призводить до системних помилок, краху державної стратегії розвитку, що й трапилось з Радянським Союзом, який несподівано для

усіх припинив своє існування.

Можна прокоментувати і якісний підхід до ситуаційного аналізу міжнародних відносин. У ньому експертні дані дуже важливі. Причому, заради об'єктивності, якісний підхід передбачає використання різних форм суб'єктивних оцінок подій та явищ, і задіяння не одного, а декількох експертів. Як відомо, найкращого результату в дослідженні складних явищ з міжнародних відносин можна досягти шляхом використання змішаного аналізу. Не вдаючись до подробиць цього аналізу, зауважимо, зазвичай науковці мають варіативність у проведенні такого аналізу. Розрізняють послідовний, конвергентний і пояснювальний змішаний аналізи соціальної міжнародної дійсності [Ribar 2019]. Зважаючи на сьогоденний стан безпеки держави в сфері енергетики, можна констатувати помилку в аналізі ситуації як на рівні експертів, глибинне інтерв'ю з якими або взагалі відсутнє, або рівень цих експертів не відповідає вимогам компетентності та досвіду.

Повернемося до позиціонування країни. Отже, якісне змішане дослідження здатне показати, наскільки потрібно змінити зовнішньополітичне позиціонування. І тут варто згадати підхід конструктивізму. Прихильники цієї теорії виходять за рамки матеріальної реальності, включаючи вплив ідей і переконань на світову політику. Це також тягне за собою те, що реальність завжди будується і це відкриває перспективи для змін. Іншими словами, значення не фіксовані, але можуть змінюватися з часом в залежності від ідей і переконань, яких дотримуються актори [Theys 2018]. Конструктивісти стверджують, як пише Саріна Теус, що у держав може бути кілька ідентичностей, які соціально сконструйовані за допомогою взаємодії з іншими акторами. Ідентичності є уявлення актора про те, хто вони є, що в свою чергу сигналізує про їхні інтереси. Вони важливі для конструктивістів, оскільки стверджують, що ідентичність становить інтереси і дії. Наприклад, ідентичність невеликої держави має на увазі набір інтересів, які відрізняються від тих, які має на увазі ідентичність великої держави. Невелика держава, можливо, більше орієнтована на своє виживання, тоді як велика

держава стурбована домінуванням у світовій політиці. Однак слід зазначити, що дії держави повинні відповідати її ідентичності. Таким чином, держава не може діяти всупереч своїй ідентичності, тому що це поставить під сумнів дійсність ідентичності, включаючи її переваги [Там само].

Важливу роль у конструктивізмі мають соціальні норми. Соціальні норми, як прийнято вважати, будуть відповідати ідентичності держави [March & Olsen 1998: 10]. Прикладом зміни ідентичності у дусі конструктивізму може слугувати маленька держава Бутан. З реалістичної точки зору можна було б стверджувати, що Бутан знаходиться в несприятливому становищі, оскільки йому заважає його географічне положення і він не може конкурувати за владу зі своїми сусідами. Збереження його національного суверенітету, ймовірно, буде залежати від результатів загострення конкуренції між Китаєм і Індією. З іншого боку, конструктивістська точка зору стверджує, що ці структурні умови не обов'язково обмежують здатність Бутану переслідувати свої національні інтереси, оскільки вони не єдині умови, що впливають на поведінку держави: значення, що надається цим структурним умовам, також має значення.

Наприклад, коли Тибет був анексований Китаєм, Бутан відчув загрозу. В результаті він заклав кордон на півночі і повернув до Індії, свого сусіда на півдні. З цього моменту Бутан сприймав Китай як потенційну загрозу, а Індію як друга. На сьогоднішній день Бутан та Індія сприймають один одного як друзів, тоді як Бутан не має офіційних відносин з Китаєм. Ці соціальні відносини являють собою ідеальну структуру, яка виникла зі значення, даного матеріальній структурі. Однак важливо відзначити, що соціальні відносини можуть змінюватися в залежності від ідей, переконань і дії Бутану, Індії та Китаю. Наприклад, угода про прикордонну суперечку між Китаєм і Бутаном може змінити ставлення обох країн один до одного. Ця зміна може привести до встановлення офіційних відносин, за своєю природою яких дружба, а не ворожнеча. Конструктивіст має всі можливості для виявлення і розуміння цих змін, оскільки його об'єкт

дослідження зосереджений на соціальних відносинах між державами. У цьому зв'язку слід розглянути й таку важливу проблему, що ґрунтується на ідеї конструктивізму – формування міжнародних норм.

Як відомо з недалекої історії 20-го століття, норми міжнародного права стосовно заборон формувалися на підставі поєднання офіційних, затверджених політичними інститутами, і неформальних норм. Очевидно, що у домашньому середовищі або в державі можна знайти безліч різних серед. Наприклад, можна брати участь у економічному, енергетичному та політичному середовищі, а також у середовищі освіти, мобільності, міського структурування, соціального розвитку та справедливості, рівності та прав. Національна безпека також є частиною цієї суміші. Кожне з цих середовищ формує наше сприйняття світових проблем, в яких ми діємо щодня. Крім того, наше виховання, ставлення та погляди зосереджені на таких питаннях, як економічна торгівля, суверенітет, захист навколишнього середовища та права людини. Наприклад, протипехотні наземні міни використовувалися в якості військової зброї, і все ж, незважаючи на їх передбачувану високу бойову ефективність в деяких військових установах і військовому чи навіть політичному керівництві країн, наслідки протипехотних мін викликали певний рівень огиди, щоб створило потужну основу з підтримки для їх повної заборони. Канада та інші держави, розділяючи схожі погляди, виступили ініціаторами створення міжнародного договору, який став відомий як Оттавський договір, який сприяв забороні використання всіх протипіхотних мін. Створення підтримки, розробка та реалізація цього рішення добре узгоджувалась з конструктивістським підходом щодо експланації міжнародних відносин у світовій політиці. За таким же сценарієм, але вже з іншими акторами відбулася заборона хімічної зброї. Цікаво, що в цих випадках, осуд співтовариства передував формальній забороні з боку ООН.

Висновки.

У сучасних мінливих умовах, що обтяжуються епідемією COVID-2019, проблемами зміни клімату, енергетичною кризою, міжна-

родною конфліктністю теорія конструктивізму є важливим інструментом аналізу міжнародних відносин, практичної реалізації зовнішньополітичних стратегій держав. Рішення, ухвалені стосовно зовнішніх відносин країни мають бути науково обґрунтовані за допомогою ефективних методів кількісного та якісного аналізу соціальної дійсності. У фокусі експертів-конструктивістів завжди перебуває постулат - позиціонування та інтереси держав породжують конкретні дії, а отже ці складові неодмінно є метою впливу міжнародних акторів. Тому варто зосередити усі інтелектуальні можливості наукових установ у співпраці з органами державної влади України щодо про-

гнозування перспективи інтересів, які ми можемо сформувані у наших дійсних і потенційних зарубіжних партнерів. Пам'ятаючи про важливу умову, за якої інтерес може виникнути. Це можливо тоді, коли позиціонування країни та її образ конгруентні, до того ж, вони привабливі для зарубіжного партнера.

Мистецтво дипломатії полягає в тому, щоб сформувані потрібний для міжнародних відносин образ, в якому позиціонування та інтереси гармонічно поєднані. Отже, з позиції конструктивізму ми можемо створити нову реальність, якщо переконаємо світову спільноту у своїй привабливості і заручимося підтримкою міжнародного співтовариства.

Бібліографічні посилання

- Athaula A. Rasheed. (2020). Climate Ideas as Drivers of Pacific Islands' Regional Politics and Cooperation, "E-International Relations". 15.01.2020. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.e-ir.info/2020/01/15/climate-ideas-as-drivers-of-pacific-islands-regional-politics-and-cooperation/> (дата звернення 09.11.2021)
- Ball, C.L. (2018). *Orientalism and the UN: Deconstructing the Double Standard in Policies of FGM/C*. EWU Digital Commons. [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://dc.ewu.edu/scrw_2018/23/ (дата звернення 09.11.2021)
- Christie, K., Roy, D. (2001). *The Politics of Human Rights in East Asia*. London: Pluto Press; Virginia: Sterling.
- James, G. March and Johan P. Olsen.(1998). *The Institutional Dynamics of International Political Orders*. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://courses.washington.edu/ppm504/MarchOlson_IO_98.pdf (дата звернення 09.11.2021)
- Lackner, H. (2014). *Why Yemen Matters: A Society in Transition (SOAS Middle East Issues)*. Saqi Books.
- Lapid, Y. (1989). 'The Third Debate: On the Prospects of International Theory in a Post-Positivist Era'. *International Studies Quarterly*, 33(3), 235-254.
- Ogden Ch. (2017). Perception and Evolution in the Making of China and India as Great Powers. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.e-ir.info/2017/05/25/perception-and-evolution-in-the-making-of-china-and-india-as-great-powers/> (дата звернення 09.11.2021)
- Renteln, A.D. (2013). *International Human Rights: Universalism Versus Relativism*. Quid Pro, LLC.
- Ribar, M. (2019). *Mixed-Methods in Political Science: How IR Scholars Respond to Benchmark Events*, DOI: <https://dx.doi.org/10.4135/9781526490520>.
- Theys, S. (2018). Constructivism, "E-International Relations", 23.02.2018. Retrived November 9, 2021 from <https://www.e-ir.info/2018/02/23/introducing-constructivism-in-international-relations-theory/> (дата звернення 09.11.2021)
- U.S. Department of Defense. (2018). National Defense Strategy of the United States of America: Sharpening the American Military's Competitive Edge (Summary Version). [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://dod.defense.gov/Portals/1/Documents/pubs/2018-National-Defense-Strategy-Summary.pdf> (дата звернення 09.11.2021)
- Wendt, A. (1999). *Social Theory of International Politics*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Wildavsky, A. (1994). Why Self-Interest Means Less Outside of A Social Context. *Journal of Theoretical Politics*, 6(2), 131-159.
- Байден заявил, что США не поддерживают независимость Тайваня. (2021), *Интерфакс*, 17.11.2021. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.interfax.ru/world/803405> (дата звернення 09.11.2021)
- Брендинг стран. (2018), "Dreambrand.studio", 28.07.2018. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://>

medium.com/@DREAMBRAND/%D0%B1%D1%80%D0%B5%D0%BD%D0%B4%D0%B8%D0%BD%D0%B3-%D1%81%D1%82%D1%80%D0%B0%D0%BD-a6cc337af057 (дата звернення 09.11.2021)

Кашук, М.Я. (2012). Соціальний конструктивізм і внесок соціології в теорію міжнародних відносин, *Нова парадигма*, № 109, 130-138. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://er.ucu.edu.ua/bitstream/handle/1/1516/Нова%20парадигма-130-138.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (дата звернення 10.11.2021)

References

- Athaula A. Rasheed. (2020). Climate Ideas as Drivers of Pacific Islands' Regional Politics and Cooperation, *"E-International Relations"*. 15.01.2020. Retrieved November 9, 2021 from <https://www.e-ir.info/2020/01/15/climate-ideas-as-drivers-of-pacific-islands-regional-politics-and-cooperation/>
- Ball, C.L. (2018). *Orientalism and the UN: Deconstructing the Double Standard in Policies of FGM/C*. EWU Digital Commons. Retrieved November 9, 2021 from https://dc.ewu.edu/scrw_2018/23/
- Bayden zayavil. chto USA ne podderzhivayut nezavisimost Tayvanya [Biden says the US does not support Taiwan's independence]. (2021). *Interfaks*. 17.11.2021. Retrieved November 17, 2021 from <https://www.interfax.ru/world/803405> (in Russian)
- Brending stran [Country branding]. (2018), *"Dreambrand.studio"*, 28.07.2018. Retrieved November 9, 2021 from <https://medium.com/@DREAMBRAND/%D0%B1%D1%80%D0%B5%D0%BD%D0%B4%D0%B8%D0%BD%D0%B3-%D1%81%D1%82%D1%80%D0%B0%D0%BD-a6cc337af057> (in Russian)
- Christie, K., & Roy, D. (2001). *The Politics of Human Rights in East Asia*. London: Pluto Press; Virginia: Sterling.
- James G. March & Johan P. Olsen. (1998). *The Institutional Dynamics of International Political Orders*. Retrieved November 9, 2021 from http://courses.washington.edu/ppm504/MarchOlson_IO_98.pdf
- Kashchuk, M.Ya. (2012). Sotsialnyi konstruktyvizm i vnesok sotsiologhii v teoriiu mizhnarodnykh vidnosyn, *Nova paradyhma*, № 109, 130-138. Retrieved November 10, 2021 from <https://er.ucu.edu.ua/bitstream/handle/1/1516/Нова%20парадигма-130-138.pdf?sequence=1&isAllowed=y>. (in Ukrainian)
- Lackner, H. (2014). *Why Yemen Matters: A Society in Transition (SOAS Middle East Issues)*. Saqi Books.
- Lapid, Y. (1989). 'The Third Debate: On the Prospects of International Theory in a Post-Positivist Era'. *International Studies Quarterly*, 33(3), 235-254.
- Ogden, Ch. (2017). Perception and Evolution in the Making of China and India as Great Powers. Retrieved November 9, 2021 from <https://www.e-ir.info/2017/05/25/perception-and-evolution-in-the-making-of-china-and-india-as-great-powers/>
- Renteln, A.D. (2013). *International Human Rights: Universalism Versus Relativism*. Quid Pro, LLC.
- Ribar, M. (2019). *Mixed-Methods in Political Science: How IR Scholars Respond to Benchmark Events*. DOI: <https://dx.doi.org/10.4135/9781526490520>.
- Theys, S. (2018). Constructivism, *"E-International Relations"*, 23.02.2018. Retrieved November 9, 2021 from <https://www.e-ir.info/2018/02/23/introducing-constructivism-in-international-relations-theory/>
- U.S. Department of Defense. (2018). National Defense Strategy of the United States of America: Sharpening the American Military's Competitive Edge (Summary Version). Retrieved November 9, 2021 from <https://dod.defense.gov/Portals/1/Documents/pubs/2018-National-Defense-Strategy-Summary.pdf>
- Wendt, A. (1999). *Social Theory of International Politics*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Wildavsky, A. (1994). Why Self-Interest Means Less Outside of a Social Context. *Journal of Theoretical Politics*, 6 (2), 131-159.